

SÖKANDE

Nynas AB, 556029-2509
149 82 Nynäshamn

Ombud: advokat [REDACTED] och jur. kand. [REDACTED]
[REDACTED] Advokatbyrå AB
[REDACTED]
103 92 Stockholm

SAKEN

Tillstånd enligt miljöbalken till utökad och ändrad verksamhet vid bolagets oljeraffinaderi i Nynäshamn; nu fråga om prøvotid för efterbehandling av föroreningsskador

AnläggningsID i miljöboken: 29643
Koordinater (Sweref): N 6535336 / E 670809

DOMSLUT

Område J3 och J4 (mål M 1406-07)

Mark- och miljödomstolen avslutar prøvotiden i deldom 2014-06-18 för område J3 och J4 vad avser punkten 1 och punkten 3 samt upphäver de provisoriska föreskrifterna a–e och delegationen till tillsynsmyndigheten avseende område J3 och J4.

Mark- och miljödomstolen beslutar att frågan om slutliga villkor för område J3 och J4 ska fortsatt utredas under en prøvotid enligt följande.

1. Bolaget ska, i samråd med tillsynsmyndigheten, fortsatt utreda frågan om efterbehandling av de förorenade massorna inom område J3 och J4 (syraslam och blekjord). Under prøvotiden ska bolaget utreda vilken eller vilka metoder som ska användas för upptagning och behandling av de förorenade massorna.

Utredningen ska avse tekniskt möjliga metoder, kostnaderna för dessa och vilka resultat från miljösynpunkt som uppnås med de olika metoderna.

2. Utredningen ska, tillsammans med förslag till slutliga villkor och eventuella åtaganden, redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2020.

Mark- och miljödomstolen förlänger prövotiden för område J3 och J4 vad avser punkten 2 i deldom 2014-06-18 enligt följande.

3. Bolaget ska utreda frågan om behovet av och, om sådant behov finns, förutsättningarna för efterbehandling av det ler- och moränmaterial som finns inom område J3 och J4. Behovet av efterbehandling av ler- och moränmaterialet ska bedömas utifrån platsspecifika riktvärden beräknade enligt Naturvårdsverkets vid tidpunkten aktuella beräkningsverktyg för förorening i mark. Om föroreningsgraden överstiger de platsspecifika riktvärdena ska bolaget utreda vilken eller vilka behandlingsmetoder som kan användas för det förorenade materialet och vilka slutliga villkor som föreslås gälla för behandlingen. Möjliga behandlingsmetoder ska utredas med avseende på tekniska, kostnadsmässiga och miljömässiga för- och nackdelar.
4. Utredningen ska, tillsammans med förslag till slutliga villkor och eventuella åtaganden, ges in till mark- och miljödomstolen senast fyra år efter att syraslammet och blekjorden har tagits bort från J3 och J4 och ler- och moränmaterialet frilagts så att representativ provtagning kan genomföras.

Delegation till tillsynsmyndigheten avseende område J3 och J4 (punkt 3 ovan)

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken till tillsynsmyndigheten att vid behov medge undantag från kravet att utreda möjliga behandlingsmetoder, om de platsspecifika riktvärdena överskrids på ett sätt som inte motiverar fortsatt utredning av möjliga behandlingsmetoder för området.

Område P (mål M 2293-07)

Mark- och miljödomstolen avslutar prövotiden i deldom 2014-06-18 för område P vad avser andra stycket andra meningen och andra, tredje och fjärde strecksatserna samt upphäver de provisoriska föreskrifterna a–e och delegationen till tillsynsmyndigheten avseende område P.

Mark- och miljödomstolen beslutar att frågan om slutliga villkor för område P ska fortsatt utredas under en prövotid med en provisorisk föreskrift enligt följande.

1. Bolaget ska, i samråd med tillsynsmyndigheten, fortsatt utreda frågan om efterbehandling av förorenade sediment från område P. Under prövotiden ska bolaget utreda vilken eller vilka metoder som ska användas för behandling av förorenade sediment från område P.

Utredningen ska avse tekniskt möjliga metoder, kostnaderna för dessa och vilka resultat från miljösynpunkt som uppnås med de olika metoderna.

2. Utredningen ska, tillsammans med förslag till slutliga villkor och eventuella åtaganden, redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2020.

Provisorisk föreskrift

Botten i område P ska efter avslutad efterbehandling uppfylla platsspecifika riktvärden beräknade enligt beräkningsverktyg reviderat 2009.

TIDIGARE BESLUT

Efterbehandling av område J3 och J4 samt område P

Koncessionsnämnden för miljöskydd lämnade i beslut den 7 december 1998, nr 182/98, Nynäs AB (numera Nynas AB) tillstånd enligt miljöskyddslagen (1969:387) till verksamheten vid raffinaderiet i Nynäshamn. Koncessionsnämnden beslutade om prøvotid avseende bl.a. sanering av förorenad mark. Stockholms tingsrätt, miljödomstolen, beslutade i en deldom den 11 maj 2001 om ny prøvotid för bl.a. förorenat område J samt lagun och fångdammar (vilka numera kallas område P). Bolaget gav i december 2003 in en prøvotidsredovisning och förslag till slutliga villkor för bl.a. område J och P. Bolaget bedömde att det då inte fanns någon metod som till rimliga kostnader kan rena massorna. I deldom den 28 juni 2006 förlängde miljödomstolen prøvotiden avseende område J3 och J4. I samma deldom förlängde miljödomstolen prøvotiden avseende område P.

I mars 2007 ansökte bolaget om tillstånd till utökad och ändrad verksamhet vid raffinaderiet. Ansökan har handlagts i domstolens mål M 2293-07.

I mars 2007 överflyttades Stockholms tingsrätts mål om bl.a. efterbehandlingsfrågor till Nacka tingsrätts, miljödomstolens mål M 1406-07. I december 2008 gav bolaget in prøvotidsredovisning. I denna angavs att det under slutet av prøvotiden framkommit ytterligare en teknik med biologisk behandling av massorna in situ med organismen archaea. Bolaget föreslog att fullskaleförsök genomförs.

I anslutning till att dom meddelades den 18 december 2009 i mål M 2293-07 beslutade miljödomstolen i mål M 1406-07 att frågan om prøvotid för lagun och fångdammar (område P) flyttas till M 2293-07.

I deldom den 18 juni 2014 i mål M 1406-07 beslutade mark- och miljödomstolen om fortsatt prøvotid för område J3 och J4 med bestämmelser om att de förorenade massorna (syraslam och blekjord) ska behandlas i full skala med den av bolaget

föreslagna metoden, i vilken bl.a. organismen archaea används. Resultatet av efterbehandlingen med undersökningar och kontroller skulle, tillsammans med förslag till slutliga villkor och eventuella åtaganden, ges in till mark- och miljödomstolen senast tre och ett halvt år efter att domen vunnit laga kraft. Bolaget skulle, med början senast fyra år efter att domen vunnit laga kraft, utreda frågan om behovet av och förutsättningarna för efterbehandling av ler- och moränmaterial inom område J3 och J4. Resultatet av utredningen skulle, tillsammans med förslag till slutliga villkor och eventuella åtaganden, ges in till mark- och miljödomstolen senast fem och ett halvt år efter att domen vunnit laga kraft. I deldomen beslutade domstolen även att återstående frågor om efterbehandling av område J3 och J4 ska handläggas gemensamt med frågor om efterbehandling i mål M 2293-07.

I deldom den 18 juni 2014 i mål M 2293-07 beslutade mark- och miljödomstolen att frågan om slutliga villkor för område P ska fortsatt utredas under en prövotid med provisoriska föreskrifter enligt bl.a. följande. Bolaget ska fortsatt utreda frågan om slutliga villkor för efterbehandling av förorenade sediment i område P. Under prövotiden ska förorenade sediment behandlas med den av bolaget föreslagna metoden i full skala. Bolaget ska ta fram underlag för slutlig bedömning av vilken teknik för upptagning av förorenat material som ska användas. Bolaget ska ta fram uppgifter om vattenhalt i materialet efter sugmuddring jämfört med vattenhalt vid behandling med den föreslagna metoden, uppgifter om preciserade kostnader för sugmuddring respektive frysmuddring samt andra relevanta uppgifter som behövs för att bedöma miljömässiga, tekniska och ekonomiska för- och nackdelar (bestämelseerna om upptagning av materialet finns i första strecksatsen i andra stycket i domslutet). Resultatet av efterbehandlingen med undersökningar och kontroller ska, tillsammans med förslag till slutliga villkor och eventuella åtaganden, ges in till mark- och miljödomstolen senast tre och ett halvt år efter att domen vunnit laga kraft.

Bolaget gav i januari 2017, mer än ett år innan prövotidsutredningen om område P skulle ges in enligt 2014 års deldom, in en prövotidsutredning i den del av prövotiden som rörde upptagning av förorenat material i område P, dvs. den första streck-

satsen i andra stycket i deldomen. Bolaget yrkade att mark- och miljödomstolen skulle avsluta prövotiden i denna del. Med anledning av denna delredovisning av bolaget meddelade domstolen deldom den 11 april 2017 i mål M 2293-07 och avslutade prövotiden enligt 2014 års deldom i den del som avser första strecksatsen i andra stycket avseende område P och beslutade om slutliga villkor för upptagning och avvattning av förorenade sediment samt utsläpp av avvattningsvatten.

Bolaget har under 2018 gett in yttranden och en rapport med anledning av de prövotider som beslutades om område J3 och J4 samt område P i deldomarna den 18 juni 2014.

BOLAGETS YRKANDEN

Bolaget har föreslagit fortsatt prövotid om efterbehandling av områdena J3 och J4 samt P enligt följande. Mark- och miljödomstolen ska besluta om fortsatt prövotid under vilken såväl upptagningsmetod av materialet i områdena J3 och J4 som behandlingsmetod av materialen från områdena J3 och J4 samt P utreds. Utredningen ska avse tekniskt möjliga metoder, kostnaderna för dessa och vilka resultat som uppnås med de olika behandlingsmetoderna. Prövotidsutredningen ska ges in till domstolen senast den 31 december 2020.

MOTPARTERNAS INSTÄLLNING

Havs- och vattenmyndigheten har inte haft något att erinra mot bolagets yrkande vad gäller behandlingsmetod för upptagna massor från område P. Myndigheten har saknat en redovisning av resultatet av själva saneringen av område P samt hur upptagna massor förvaras fram till behandlingen. Det är viktigt att lagunen och fångdammarna (havsviken Grönviken) får en snabb och miljömässigt relevant sanering.

Naturvårdsverket och **Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund** har avstått från att yttra sig.

BOLAGETS UTVECKLING AV TALAN

Bolagets anmälan om resultatet av behandlingen av förorenade massor

Enligt punkt 3 i deldomen den 18 juni 2014 i mål M 1406-07 får bolaget inte fortsätta efterbehandling av syraslam och blekjord i område J3 och J4 efter att prøvotidsredovisningen ska ha getts in om den föreslagna metodens effektivitet avseende nedbrytning av organiska föroreningar väsentligt understiger 90 procent mätt som TOC.

Under prøvotiderna har bolaget försökt att behandla de förorenade massorna från område J3 och J4 med den föreslagna metoden i full skala. I en rapport redogör bolaget för att nedbrytningen väsentligt understigit 90 procent mätt som TOC.

Mark- och miljödomstolen har i domslutet delegerat till tillsynsmyndigheten att vid behov besluta om dels att behandlingen ska avbrytas, dels att bolaget ska påbörja arbetet med att ta fram en handlingsplan för alternativa behandlingsmetoder om den föreslagna metodens effektivitet avseende nedbrytning av organiska föroreningar väsentligt understiger 90 procent mätt som TOC ett och ett halvt år efter driftstart av behandlingsanläggningen.

Då bolaget inte ser någon möjlighet att inom överskådlig tid uppnå den nedbrytning som tidigare har erhållits har bolaget i samråd med tillsynsmyndigheten beslutat att undersöka vilka alternativa behandlingsmetoder som kan vara möjliga. Bolaget kommer enligt den tidplan som mark- och miljödomstolen angett i domskälen att till domstolen ge in en handlingsplan för fortsatta åtgärder senast den 11 december 2019.

Bolagets svar på mark- och miljödomstolens frågor

Inledande information

Skärpta hygieniska gränsvärden för svaveldioxid har trätt i kraft den 21 augusti 2018. Dessa har kraftigt förändrat förutsättningarna för metoden för upptagning av materialet i J3/J4. De strängare värdena kommer att kräva en total nyutveckling av upptagningsmetod. Hygieniska gränsvärden anger gräns för genomsnittshalt av en luftförorening i inandningsluften beräknat som ett tidsvägt medelvärde. Nivågränsvärdet för svaveldioxid, som anger gränsen för en arbetsdag och då normalt 8 timmar, har sänkts från 2 ppm till 0,5 ppm och korttidsgränsvärdet, som anger gränsen för en referensperiod av 15 minuter, har sänkts från 5 ppm till 1 ppm.

Vad är syftet med den aviserade utredningen? Är syftet att domstolen med stöd av utredningen ska kunna besluta om vilken metod som ska användas för efterbehandling och vilket behandlingsresultat som ska uppnås? Har bolaget redan nu övervägt vilka metoder som kan bli aktuella att utreda?

Syftet med utredningen är att domstolen med stöd av utredningen ska kunna besluta om vilken metod som ska användas för efterbehandling. Detta omfattar dock, liksom tidigare, inte frågan om behovet av och förutsättningar för efterbehandling av det ler- och moränmaterial som finns inom område J3 och J4 men omfattar en tidplan för när den frågan kan utredas, förutsatt att en ny metod för upptag av materialet i J3/J4 kan utvecklas. Bolaget påbörjade arbetet med handlingsplan för alternativa metoder redan under hösten 2017 parallellt med det fortsatta arbetet med den tidigare tillståndsgivna metoden. Bolaget har inkluderat samtliga metoder från tidigare utredningar och kartlägger också nyare metoder. De olika tekniker som undersöks vidare inom den pågående utredningen är

- förbränning
 - för destruktion
 - som bränsle
 - för att generera syngas (plasma)

- biologiska metoder.

På grund av de ändrade förutsättningar som de sänkta hygieniska gränsvärdena för *svaveldioxid* medför, så kommer även en total nyutveckling av upptagningsmetod för materialet i J3/J4 att behöva genomföras. Redan bolagets befintliga metod medför att tidigare korttidsgränsvärde för svaveldioxid under kortare tid uppnås i gränsområden till platser där bolaget löpande verksamhet tidvis bedrivs, alltså på vägar i det direkta närområdet till arbetsområdet för J3/J4, samt att tidigare nivågränsvärde för svaveldioxid, beroende på vindriktning, kan uppnås mer ihållande i områden där bolagets personal stadigvarande vistas. Med den befintliga metoden kan därmed inte de nu gällande hygieniska gränsvärdena för svaveldioxid innehållas på områden utanför arbetsområdet för J3/J4. Inom arbetsområdet för J3/J4 kan en säker arbetsmiljö skapas genom personlig skyddsutrustning men det är inte praktiskt genomförbart att under en lång period bedriva raffinaderiverksamhet där samtlig personal, entreprenörer, konsulter och besökare ständigt behöver arbeta med andningsskydd.

De hygieniska gränsvärdena för *svavelväte* sänktes den 1 juni 2016 från 10 ppm till 5 ppm (nivågränsvärde) respektive från 15 ppm till 10 ppm (korttidsgränsvärde). Det påverkar också upptagningsmetodens förutsättningar, men inte i lika hög grad.

Då en ny upptagningsmetod behöver utarbetas och även testas, särskilt under sommarperioden då förutsättningar för gasutveckling är som störst, bedömer bolaget att dessa tester tidigast kan genomföras under den varma perioden 2019. För att kunna analysera och dokumentera resultaten och slutsatserna av försöken med upptagningsmetod, samt genomföra eventuellt kompletterande försök, för att sedan rapportera till domstolen bedömer bolaget att en förlängning av provotiden är nödvändig till minst den 31 december 2020.

Bolaget har redan kontaktat internationell expertis gällande upptagning av syraslam och deras initiala bedömning är att det kommer att krävas andra tekniker än de som idag finns utarbetade internationellt för att kunna möta de nu gällande hygieniska

gränsvärdena, särskilt vad gäller svaveldioxid, för personer som vistas utanför arbetsområdet för J3/J4.

Under våren 2018 har ytterligare ett eventuellt möjligt alternativ för behandling aktualiserats, utöver de alternativ som bolaget redan tidigare börjat utreda.

Det eventuellt möjliga alternativ som aktualiserats sedan bolagets skrift i februari är förbränning i Värmevärdens kraftvärmeverk som är beläget på fastigheten bredvid raffinaderiet. Värmevärden har förklarat sig vara intresserat av att använda materialet från område J3/J4 som bränsle. Det finns redan idag ett utbyte mellan verksamheterna genom att kraftvärmeverket levererar processånga till raffinaderiet och raffinaderiet levererar spillvärme till kraftvärmeverket som levererar fjärrvärme till kommunens fjärrvärmenät.

För att den tekniska möjligheten att förbränna materialet i kraftvärmeverket ska kunna undersökas närmare och vid positivt utfall kunna omfattas av handlingsplanen för fortsatta åtgärder kommer denna inte att kunna redovisas till slutet av 2019. Det bedöms behövas ytterligare cirka sex månader innan det går att utvärdera om förbränning i Värmevärdens anläggning är ett tekniskt möjligt alternativ.

För denna bedömning behöver det genomföras proveldning med materialet. Proveldningen måste ske i anslutning till ett planerat revisionsstopp i kraftvärmeverket. Nästa revisionsstopp är planerat till april–maj 2019.

Orsaken till att proveldningen behöver ske i anslutning till ett planerat revisionsstopp är att det finns en risk att materialet korroderar utrustning i kraftvärmeverket. Det beror på det låga pH-värdet i materialet. Värmevärden måste utvärdera effekterna av att förbränna materialet i sin utrustning direkt efter proveldningen. Därför behöver proveldningen ske direkt före ett revisionsstopp.

En proveldningsperiod är därför lämplig att genomföra under januari–mars 2019 inför det planerade revisionsstoppet i april–maj, då resultatet av förbränningen och

påverkan på anläggningen kan utvärderas under revisionsstoppet och lämpligheten av att elda materialet i Värmevärdens anläggning kan bedömas.

Om proveldningen faller väl ut kan det krävas modifikationer i anläggningen gällande t.ex. matning, material och eventuell gashantering för förbränning av materialet. Bedömning av detta och av miljöaspekter och kostnader behöver också bedömas på samma sätt som de alternativ som redan är under utredning och vägas mot dessa alternativ. Denna bedömning, som även måste omfatta kostnadsuppskattningar för eventuella modifikationer i anläggningen vilket kan kräva designarbete, bedöms kunna genomföras under hösten 2019 och vintern 2019/2020. Detta innebär att bolaget inte kan redovisa alternativen för behandling av materialet i J3/J4 som planerat den 11 december 2019. För att sammanställa resultatet och kunna väga alternativen mot varandra behövs ytterligare sex månader, dvs. till den 11 juni 2020. Som framgår ovan kommer dock på grund av skärpta hygieniska gränsvärden för svavelväte och svaveldioxid vid upptag av materialet i område J3/J4 ytterligare tid att behövas innan en fortsatt provotid kan redovisas.

Det är en fördel med att materialet kan förbrännas i Värmevärdens kraftvärmeverk jämfört med förbränning eller destruktion i en anläggning längre bort i form av att transportbehovet minskas till ett minimum jämfört med förbränning eller destruktion i en annan anläggning, t.ex. hos Fortum Waste Solution, tidigare SAKAB, i Kumla.

Värmevärdens kraftvärmeverks tillstånd omfattar inte den aktuella bränsletypen och för förbränning i en mer permanent omfattning av materialet krävs därmed en tillståndsprövning. Proveldningen kommer att hanteras som ett anmälningsärende hos kraftvärmeverkets tillsynsmyndighet.

Vilken närmare utredning avser bolaget att göra till 2019-12-11? Vilka studier, undersökningar eller andra åtgärder avser bolaget att genomföra?

Bolaget har tagit kontakt med leverantörer av olika metoder. Det har genomförts tester med flera av metoderna och fler tester ligger inplanerade för att hålla tidplanen för rapportering av en handlingsplan till mark- och miljödomstolen. Länsstyrelsen informeras om resultaten av testerna fyra gånger per år vid bolagets möten med länsstyrelsen.

Som framgår ovan kommer även upptagningsmetod för materialet i J3/J4 att utredas.

Vilken tidplan har bolaget för efterbehandling av förorenade massor inom områdena J3 och J4 och för efterbehandling av förorenade sediment i område P?

Då det nu står klart att en total nyutveckling av upptagsmetod kommer att krävas och eventuellt kan bli en begränsande faktor i en tidplan för efterbehandling så kan bolaget idag inte besvara frågan om tidplan för efterbehandling av de förorenade massorna i J3 och J4.

Efterbehandling av förorenade sediment från område P bedöms bäst ske samtidigt med de förorenade massorna i J3 och J4 då det, enligt den kunskap som finns idag, för vissa av alternativen för efterbehandling kan finnas behov av att blanda de olika förorenade massorna för att få ett material som kan efterbehandlas effektivt.

När avser bolaget att ge in den aviserade redovisningen med bl.a. en sammanställning av analysresultat avseende upptagna sediment från område P? Är det lämpligt att avgöra de nu aktuella frågorna om fortsatt provtid innan bolaget gett in denna redovisning?

Bolaget planerar för att kunna ge in redovisningen av resultatet av själva saneringen av lagunen och fångdammarna, dvs. analysresultaten av provtagningarna av botten i

fångdammarna och lagunen, under mars 2019. Av 2014 års deldom framgår att resultatet av efterbehandlingen med undersökningar och kontroller ska, tillsammans med förslag till slutliga villkor och eventuella åtaganden, redovisas till mark- och miljödomstolen. Sammanställningen avser således inte provtagningar i de upptagna sedimenten. Att redovisningen inte kan ske tidigare beror på att berörda personer är hårt belastade med att förbereda det underhållsstopp som genomförs vart fjärde år och som startar i mars 2019, samtidigt som en ny handelsperiod inom EU ETS (EU:s system för handel med utsläppsrätter) startar, med allt vad det innebär med rapportering och ansökan om tilldelning av utsläppsrätter. Bolaget är angeläget om att få besked i frågan om förlängd provotid och dess hemställda innehåll så snart som möjligt för att bolaget ska kunna detaljplanera och starta upp de projekten. Bolaget anser inte att en deldom i frågan är avhängig redovisningen av innehållet i botten av fångdammarna och lagunen sedan de förorenade sedimenten tagits bort.

Avser bolaget att i den aviserade redovisningen ta upp frågor om hur de upptagna sedimenten förvaras?

Bolaget avser inte att i redovisningen ta upp frågor om hur de upptagna sedimenten förvaras. Bolaget har i provotidsredovisningen den 11 januari 2017 avseende 2014 års deldoms första strecksats, som avser frågan om vilken teknik som ska användas för upptagning av förorenat material i område P redogjort för att de upptagna sedimenten under avvattning inför behandling avses förvaras i s.k. geobagar på området. Detta redovisades också vid huvudförhandlingen den 7 april 2017 och framgår av mark- och miljödomstolens deldom den 11 april 2017. De förorenade sedimenten har tagits upp och förvaras i geobagarna.

Kan det i ett avgörande om fortsatt provotid klargöras vilka delar av utredningen om område P enligt 2014 års deldom som är avslutade och vad bolaget har kvar att redovisa? Kan återstående provotidsredovisning överföras från 2014 års deldom genom införande av en bestämmelse i ett avgörande om fortsatt provotid? Hur kan den i så fall formuleras?

I ett avgörande om fortsatt provotid kan avslutas de frågor som har bäring på behandling med archeametoden.

De förorenade sedimenten i område P har tagits upp och den första strecksatsen i andra stycket har avslutats i mark- och miljödomstolens deldom den 11 april 2017. Den provisoriska föreskriften c) har ändrats i deldomen.

Bolaget kan tänka sig att följande formulering kan vara möjlig i mål M 2293-07:

Mark- och miljödomstolen avslutar provotiden i deldom 2014-06-18 för område P vad avser andra styckets andra mening samt andra, tredje och fjärde strecksatserna och upphäver de provisoriska föreskrifterna a–e samt delegationen till tillsynsmyndigheten avseende område P.

Mark- och miljödomstolen beslutar att frågan om slutliga villkor för område P ska fortsatt utredas under en provotid med provisoriska föreskrifter enligt följande.

Bolaget ska, i samråd med tillsynsmyndigheten, fortsatt utreda frågan om slutliga villkor för efterbehandling av förorenade sediment från område P. Utredningen ska avse tekniskt möjliga behandlingsmetoder, kostnaderna för dessa och vilka resultat som uppnås med de olika metoderna.

Resultatet av utredningarna ska, tillsammans med förslag till slutliga villkor och eventuella åtaganden, ges in till mark- och miljödomstolen senast 2020-12-31.

Den provisoriska föreskriften d) "Botten i område P ska efter avslutad efterbehandling uppfylla platsspecifika riktvärden beräknade enligt beräkningsverktyg reviderat 2009" upphävs i deldom 2014-06-18 och föreskrivs som provisorisk föreskrift i domen om fortsatt provotid, eftersom frågan om saneringen av område P inte avslutats ännu.

Delegeringen till tillsynsmyndigheten om handlingsplan behövs inte eftersom bolaget i samråd med tillsynsmyndigheten anmält till mark- och miljödomstolen att en handlingsplan kommer att tas fram.

Kan det i ett avgörande om fortsatt provotid klargöras vilka delar av utredningen om område J3 och J4 enligt 2014 års deldom som är avslutade och vad bolaget har kvar att redovisa?

Bolaget anser att det i ett avgörande om fortsatt provotid kan avslutas de frågor som har bäring på behandling med archeametoden på följande sätt.

Mark- och miljödomstolen avslutar provotiden i deldom 2014-06-18 för område J3 och J4 vad avser punkten 1 andra styckets andra mening samt strecksatserna och punkten 3, samt upphäver de provisoriska föreskrifterna a-e samt delegationen till tillsynsmyndigheten avseende område J3 och J4.

Mark- och miljödomstolen bör kunna besluta att frågan om slutliga villkor för område J3 och J4 ska fortsätta utredas under en förlängd provotid, under vilken bolaget, i samråd med tillsynsmyndigheten, fortsätter utreda frågan om slutliga villkor för upptagning och efterbehandling av de förorenade massorna från område J3 och J4. Utredningen ska avse tekniskt möjliga metoder för upptagning och behandling, kostnaderna för dessa och vilka resultat som uppnås med de olika metoderna.

Resultatet av utredningarna ska, tillsammans med förslag till slutliga villkor och eventuella åtaganden, ges in till mark- och miljödomstolen senast 2020-12-31.

Mark- och miljödomstolen föreslås vidare förlänga provotiden vad avser punkten 2 enligt följande:

Bolaget ska utreda frågan om behovet av, och om sådant föreligger förutsättningarna för, efterbehandling av det ler- och moränmaterial som finns inom område J3 och J4. Behovet av efterbehandling av ler- och moränmaterialet ska bedömas utifrån platsspecifika riktvärden beräknade enligt Naturvårdsverkets vid tidpunkten aktuella beräkningsverktyg för förorening i mark. Om föroreningsgraden överstiger de platsspecifika riktvärdena ska bolaget utreda vilken eller vilka behandlingsmetoder som kan användas för det förorenade materialet och vilka slutliga villkor som föreslås gälla för behandlingen. Möjliga behandlingsmetoder ska utredas med avseende på tekniska, kostnads- mässiga och miljömässiga för- och nackdelar. Resultatet av utredningen ska, tillsammans med förslag till slutliga villkor och eventuella åtaganden, ges in

till mark- och miljödomstolen senast fyra år efter att syraslammet och blekjorden tagits bort från J3 och J4 och ler- och moränmaterialet frilagts så att representativ provtagning kan genomföras.

Bolaget föreslår att mark- och miljödomstolen delegerar till tillsynsmyndigheten att medge undantag från kravet att utreda möjliga behandlingsmetoder om de plats-specifika riktvärdena överskrids på ett sätt som inte motiverar fortsatt utredning av möjliga behandlingsmetoder för området.

Den provisoriska föreskriften c) i deldom 2014-06-18 "Bolaget ska planera upptagning och behandling av syraslam och blekjord så att prover på underliggande förorenat material (lera eller morän) kan tas upp och användas för de behandlingsförsök som följer av provotiden enligt punkten 2" bör upphävas.

Det är inte möjligt att bestämma ett datum för när resultatet av utredningen ska ges in till mark- och miljödomstolen eftersom vare sig upptagningsmetod eller behandlingsmetod av syraslam och blekjord i J3 och J4 idag är känd. Det går således inte att i nuläget förutse när upptagningen kommit så långt att det finns tillgång till ler- och moränmaterialet.

Det är dessutom troligt att man måste arbeta jämnt fördelat och nedåt över hela ytan med syraslam och blekjord eftersom materialet "rinner tillbaka". Det är inte lämpligt, och kanske inte ens möjligt, att undersöka delar av lerlagret innan allt syraslam och blekjord tagits bort. Med hänsyn till innehållet i syraslammet skulle arbete inom området innan allt syraslam och blekjord är borttaget vara mycket riskfyllt, svårt och kostsamt. Det är inte ens säkert att det tekniskt och arbetsmiljömässigt går att ordna tillgång till lerlagret där materialet ovanpå rinner tillbaka, är korrosivt och avger giftiga gaser under arbetet. Kontroll av endast delar av ler- och moränlagret riskerar också att inte ge en korrekt bild av föroreningssituationen i detta lager. Undersökning av en begränsad del riskerar att både överskatta och underskatta föroreningssituationen.

Vad avser den tid som behövs för utredningen av föroreningsituationen i det underliggande ler- och moränlagret så bedömer bolaget att det behövs ca ett till ett och ett halvt år för att provta, analysera och karaktärisera materialen. Om förorenings-situationen är sådan att det föreligger behov av behandling av materialet bedöms ytterligare ett till två år behövas för att utreda möjliga metoder. Det är dessutom rimligt att anta att det under denna period kommer att infalla ett av de mycket resurskrävande underhållsstopp som genomförs vart fjärde år på raffinaderiet. Av ovanstående skäl bedöms det behövas en provotid av fyra år från det att det underliggande ler- och moränlagret frilagts till dess att redovisning kan ske till mark- och miljödomstolen.

Med anledning av ovanstående anser bolaget att det i en dom om förlängd provotid föreskrivs att resultatet av utredningen ska, tillsammans med förslag till slutliga villkor och eventuella åtaganden, ges in till mark- och miljödomstolen senast fyra år efter det att ler- och moränlagret frilagts.

Ska de provisoriska föreskrifterna i 2014 års deldom om område P fortsätta att gälla? Behövs det några provisoriska föreskrifter i ett avgörande om fortsatt provotid om område P?

Bolaget föreslår att samtliga bestämmelser som inte har bäring på behandling med archeametoden flyttas från deldom 2014-06-18 till en ny gemensam dom i rubricerat mål. Övriga bestämmelser bör upphävas, med undantag för den provotid som avslutats i mark- och miljödomstolens deldom 2017-04-11. De provisoriska föreskrifter som berörs framgår ovan.

MOTPARTERNAS UTVECKLING AV TALAN

Havs- och vattenmyndigheten har anfört följande.

Myndigheten ser en stor risk med att saneringsfrågan för J3 och J4 kraftigt försenar saneringen av lagunen, område P. Bolaget bör särskilt redovisa hur man fortsatt på

ett effektivt sätt avser hantera saneringarna av område P oavhängigt saneringen av områdena J3 och J4. Saneringsarbetet har förlorat ett stort antal år på grund av högriskprojektet med arkéer.

När det gäller område P kan även frysavvattning användas som behandlingsmetod. Genom frysteknik kan slamformigt avfall avvattnas genom frystorkning. Processen är energieffektiv och fungerar på såväl organiskt som oorganiskt material. Energiåtgången är en tiondel jämfört med termisk torkning (förångning).

Många våta avfallsslag hanteras idag genom någon typ av avvattning följt av användning som konstruktionsmaterial/sluttäckning på deponi. För olja från oljehaltiga slam och förorenade vatten sker dock i flera fall även materialåtervinning. Några exempel på behandlingsmetoder för våta avfallsslag på svenska anläggningar är soltorkning av fiberslam till biobränsle, frysavvattning av oljeslam som möjliggör oljeåtervinning och kryogenisk separation av färgrester från emballage som kan gå till metallåtervinning medan färgen förbränns.

BOLAGETS BEMÖTANDE

Det är oklart vad Havs- och vattenmyndigheten menar med att den inte har någon erinran mot behandlingsmetoden för upptagna massor från område P. Bolaget har inte föreslagit/ansökt om någon behandlingsmetod i nuvarande skede. Bolaget tolkar dock myndighetens yttrande så att den inte har någon erinran mot den av bolaget hemställda tiden och vad som avses utföras under den.

Havs- och vattenmyndigheten anger att prövotidsredovisningen saknar en redovisning av resultatet av själva saneringen av lagunen och fångdammarna samt hur upptagna massor förvaras fram till behandlingen.

Bolaget har nyligen avslutat muddringen av område P. Bolaget inväntar analysresultat och arbetar med att sammanställa utfallet. Sammanställningen kommer att redovisas till mark- och miljödomstolen så snart den är klar.

DOMSKÄL

Behov av fortsatt prøvotid

Mark- och miljödomstolen beslutade i 2014 års deldomar om fortsatt prøvotid avseende efterbehandling av förorenade massor i område J3 och J4 och förorenade sediment i område P.

Prövotiden för område J3 och J4 omfattade behandling av massorna (syraslam och blekjord) med den av bolaget föreslagna metoden i full skala. Utredningen skulle ges in till mark- och miljödomstolen senast i juni 2018. Bolaget skulle även utreda frågan om behovet av och förutsättningarna för efterbehandling av ler- och moränmaterial inom område J3 och J4. Utredningen om ler- och moränmaterial ska enligt deldomen ges in i juni 2020.

Prövotiden för område P omfattade både upptagning av förorenade sediment och behandling av sedimenten med den av bolaget föreslagna metoden i full skala. Utredningen skulle ges in till mark- och miljödomstolen senast i juni 2018.

Bolaget har i februari 2018 gett in en rapport om resultatet av behandlingen av förorenade massor i område J3 och J4 samt område P med den föreslagna metoden, den s.k. Arkeametoden. Bolaget har redovisat att metodens effektivitet avseende nedbrytning av organiska föroreningar väsentligt understiger 90 procent mätt som TOC.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att förutsättningarna för efterbehandling av område J3 och J4 samt område P har förändrats av att den tidigare föreslagna metoden inte uppnått de behandlingsresultat som varit en utgångspunkt i 2014 års deldomar. Bolagets uppgifter om att Arkeametoden inte har gett tillfredsställande resultat när den använts i full skala innebär att de bestämmelser om efterbehandling av förorenade massor och tidplanen för arbetet som anges i 2014 års deldomar inte längre kan följas.

Bolaget har uppgett att det behövs en ny utredning om vilken metod som ska användas för behandling av material från områdena J3 och J4 och det upptagna materialet från område P. Bolaget har även uppgett att det, med anledning av nya regler om hygieniska gränsvärden för svaveldioxid och svavelväte, behövs en ny utredning om vilken eller vilka metoder som ska användas för upptagning av material i område J3 och J4. Ingen av remissmyndigheterna har motsatt sig en fortsatt prövotid i dessa delar.

Utredningen visar alltså att det behövs fortsatt prövotid om efterbehandling av förorenade massor i område J3 och J4 samt förorenade sediment i område P.

Mark- och miljödomstolen har ingen anledning att ifrågasätta vad bolaget uppgett om behovet av en ny utredning även avseende upptagning av förorenade massor och sediment i område J3 och J4.

När det gäller område P har Havs- och vattenmyndigheten saknat en redovisning av resultatet av själva saneringen av område P och hur upptagna massor förvaras fram till behandlingen. Myndigheten har ansett att det är viktigt att område P får en snabb och miljömässigt relevant sanering.

Bolaget har uppgett att de förorenade sedimenten i område P har tagits upp och att sedimenten förvaras inom bolagets verksamhetsområde i avvaktan på en efterbehandling. Bolaget har aviserat en redovisning av resultatet av själva saneringen av område P, dvs. analysresultaten av provtagningarna av botten av område P, under mars 2019 (men inte provtagning i de upptagna sedimenten).

Mark- och miljödomstolen konstaterar att en fortsatt prövotid avseende område P ska avse behandlingen av förorenade sediment. Domstolen har i deldomen den 11 april 2017 avslutat prövotiden om upptagning av förorenade sediment i område P och meddelat slutliga villkor om upptagning och avvattning av förorenade sediment samt utsläpp av avvattningsvatten. Till detta kommer att domstolen senare kommer

att hantera den av bolaget avviserade redovisningen av analyser av provtagningar av botten av område P.

Närmare om fortsatta provotider

Bolaget har, på frågor från mark- och miljödomstolen, redovisat sin syn på hur fortsatta provotider för område J3 och J4 samt område P kan utformas. Domstolen delar i allt väsentligt bolagets bedömning i dessa frågor.

För område J3 och J4 ska frågan om slutliga villkor fortsatt utredas under en provotid på det sätt som framgår av domslutet. Punkterna 1 och 2 innebär att en utredning om en eller flera metoder för efterbehandling av de förorenade massorna inom område J3 och J4 (syraslam och blekjord) ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2020. Punkterna 3 och 4 innebär en förlängd provotid avseende ler- och moränmaterial i område J3 och J4 enligt punkten 2 i deldomen den 18 juni 2014 i mål M 1406-07. Domstolen godtar att utredningen i denna del ges in senast fyra år efter att syraslammet och blekjorden har tagits bort från J3 och J4 och ler- och moränmaterialet frilagts så att representativ provtagning kan genomföras. Domstolen bedömer vidare att det är lämpligt att tillsynsmyndigheten vid behov kan medge undantag från kravet att utreda möjliga behandlingsmetoder, om de platsspecifika riktvärdena överskrids på ett sätt som inte motiverar fortsatt utredning av möjliga behandlingsmetoder för området.

För område P ska frågan om slutliga villkor fortsatt utredas under en provotid på det sätt som framgår av domslutet. Det innebär att en utredning om en eller flera metoder för efterbehandling av förorenade sediment från område P ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2020. I deldomen den 18 juni 2014 i mål M 2293-07 finns en provisorisk föreskrift i punkten d som anger att botten i område P efter avslutad efterbehandling ska uppfylla platsspecifika riktvärden beräknade enligt beräkningsverktyg reviderat 2009. Detta krav är fortfarande relevant och ska därför införas i en ny provisorisk föreskrift.

Med anledning av de nya prøvotiderna för område J3 och J4 samt område P ska vidare provisoriska föreskrifter och delegationer till tillsynsmyndigheten upphävas på det sätt som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 4 februari 2019.

Anders Lillienau

Jan-Olof Arvidsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Anders Lillienau och tekniska rådet Jan-Olof Arvidsson.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.